

...napínejte na kolo,
oslepujte, lamte a žíhejte,
přitáhněte paměti šrouby.
Chceme vědět, kde a kdy.

Günter Grass
v básni *Kleckerburg* (1967)

Salon

LITERÁRNÍ A KULTURNÍ PŘÍLOHA
www.novinky.cz/kultura/salon

723

9. června 2011

Spisovatelka Herma Kennelová píše o českých Němcích

Oběť nemusí patřit do rodiny

TEREZA ŠIMŮNKOVÁ

❗ Vaše kniha *Bergersdorf*, která právě vychází v češtině, vzbudila pozornost kvůli masakru českých Němců na louce Budínka, ale vy mu věnujete jen několik odstavců na konci...

Od začátku jsem chtěla vyprávět příběh Bergersdorfu a jeho starosty, zobrazit světové dějiny na životě malé vesnice. Knížku ohraničuje osud hlavního hrdiny, který umírá 17. května 1945 po třídním mučení. Vražda na Budínce následuje o dva dny později, proto jsem ji ještě zařadila. Ale upřímně – víc prostoru jsem jí věnovat nechtěla.

Knihu jsem psala čtyři roky, téma je velmi komplexní a těžké, na což jsem ovšem přicházela až postupně. Psaní bylo vlastně čím dál těžší.

❗ I proto, že starosta Kamenné Wenzel Hondl byl váš příbuzný?

Ne pokrevní, do jejich rodiny jsem se přivdala. Ale ono je jedno, jestli oběť patří do rodiny. Tohle se vás prostě dotkne velmi silně. Každý bergesdorfský osud, každá tragická scéna mě emocionálně velmi vyčerpávala. Jenomže já jsem nechtěla psát vyčerpaná. Chtěla jsem psát s horkým srdcem a jasnou, chladnou hlavou. Dokonce jsem chtěla přestat.

❗ Byla jste první, kdo psal o Budínce?

Ano, ale informace jsem získala od jednoho českého přítele, který je měl od pamětníků už z devadesátých let a který velice pečlivě rešeršoval a poskytl mi podklady. Dala jsem mu přečíst rukopis a on mi potvrdil, že takhle se to stalo. Také zprostředkoval kontakty s českými svědky a tlumočil nám. To bylo zásadní, protože k dispozici nejsou žádné písemné prameny, ani v policejních archívech.

Mezi jinými zprostředkoval svědectví místního spisovatele, který v květnu 1945 jako devítiletý viděl těla jiných zavražděných u dalšího masového hrobu u zdi kostela sv. Barbory v Polné. O Budínce věděl například od synovce jedné z obětí, který tam jel den nato a viděl zkyprěnou hlínu na místě, kde mrtvá těla ležela. Vůdce pachatelů dokonce přiměl jeden český manželský pár, aby pohřbil zbytek těl, protože v noci nenašli všechny ostatky. Ta žena se pak svěřila našemu příteli. Takže jemu patří všechny díky.

❗ Jak se váš přítel jmenuje?

Už zemřel. Chtěl zůstat anonymní kvůli mnoha lidem odtamtud, kteří se postarali o to, aby se o ničem po desetiletí nemluvilo. Plus samozřejmě příbuzní pachatelů vůbec nechtěli, aby se to celé dostalo na denní světlo, dodává manžel paní Kennelové Gerhard Köpernik.

❗ Protiřekli si čeští a němečtí svědci?

Ne. Tedy co se týká společných zážitků a všedního soužití. Politicky to samozřejmě vypadalo jinak. Němečtí svědci si stěžovali na „český útisk“ po vzniku Československa. Čeští svědci ho

vořili o národním utrpení, kterému byli vystaveni za protektorátu, o teroru SS a gestapa, zatímco němečtí svědci se vyjadřovali tak, že se Čechům nedařilo zle. Němečtí svědci popisovali brutality, kterým byli oni nebo jejich příbuzní a známí vystaveni po 9. květnu od takzvaných partyzánů. Naopak o době po válce Češi, až na několik málo výjimek, mlčeli.

❗ Možná stačilo málo a mohli jsme mít písemný důkaz o masakru psaný rukou jednoho z vrahů...

Fritze Hondla jsem poznala během autobusové cesty organizované Společností jihlavského jazykového ostrova. Také jeho otec byl zavražděn, ale v Polné. A Fritz odtamtud dostal v roce 1965 dopis adresovaný „Hondlovi, Magdeburg“. Víc nic, nebyla tam ani ulice. Dopis byl česky a zřejmě ho psal někdo, kdo chtěl ulevit svému svědomí. Tlumočnick ho odmítl přeložit, že je to nebezpečné, bylo to v tehdejší NDR. Fritz Hondl dopis raději spálil. Bohužel.

❗ Myslíte, že kdyby se případ poválečných vražd na českých Němcích nechal média, veřejnost by dál zůstávala v klidu?

To je jasné. Média jsou nezbytná, aby vzbudila diskusi. Hodně pomohly filmy Davida Vondráčka – nejnověji *Řekni, kde ti mrtví jsou*. Vzbudí zájem především mladých lidí, protože ještě před deseti lety se o tomhle tématu vůbec nikdo ne bavil, říká Gerhard Köpernik.

❗ Dávnou vraždu dostala na stůl policie, ale ve vesnici to vře, loni vztyčený kříž nedávno

někdo přerýzl. Byla jste připravena na negativní reakce Čechů?

Dokonce jsem přemýšlela o tom, že tu kapitolu vyhodím. Negativní reakce na obou stranách jsem čekala už během psaní, protože na obou stranách byli pachatelé i oběti. Mně bylo taky leccos proti srsti. Třeba členství některých vesničanů ve Zbraních SS, což se týkalo i starosty Hondla. Nechtěla jsem tomu věřit, ale vyplynulo to z podkladů ve Spolkovém archívu v Berlíně.

Válka na vesnici? Dokud vás neodvedou k armádě, dokud nejsou zavedeny potravinové lístky, dá se spousta věcí ignorovat...

❗ Zaujaly mě všednodenní detaily, jako „neděle s eintopfem“: „V každé německé domácnosti, v každém německém hostinci se bude příští neděli vařit pouze eintopf!“ napsal *Mährischer Grenzboten*. Finanční prostředky ušetřené eintopfem k nedělnímu obědu měly být jako dar poukázány na konto *Díla válečné zimní pomoci*. V rámci minulé „neděle s eintopfem“ se v Bergersdorfu vybralo 335 korun, jež byly

poukázány Německému kulturnímu svazu. I proto že to dlouho vypadá, jako by žádná válka nebyla. Vesnice žije, pořád se něco slaví...

Z regionálních jihlavských novin *Mährischer Grenzboten* jsem čerpala informace o všedním životě pod hákovým křížem. To víte, život běží i ve válce. Dokud vás neodvedou k armádě, dokud nejsou zavedeny potravinové lístky, dá se spousta věcí ignorovat...

❗ Velice mě zarazilo vaše tvrzení, že vesničané nevěděli o vyhlazení Lidic.

Ne. Poslední zpráva v *Mährischer Grenzboten* z 21. června 1942 nese titul: *Heydrichovi vrazi zastřeleni. Kostel jako skrýš – kněží jako pomahači*. Ale o zničení dvou vesnic se skutečně nic nedočteme.

❗ Lidé ale nečetli jen jedny noviny, chodili do kina, poslouchali rozhlas. Že by se zrovna o Lidicích nedozvěděli?

Tohle byli sedláci. Noviny četli starosta, učitel, prostí lidé určitě ne. Na to vůbec neměli čas. Cizí rozhlas bylo zakázáno poslouchat a Radio Wien vysílalo z Východní Marky, takže zdaleka. Týdeníky v kinech byly čirá propaganda, referovaly jen o tom, co Hitler udělal nebo dokázal, bez špetky informace. Co se týče míry jejich povědomí o tom, co se dělo ve světě, nemůžete očekávat příliš.

Ano, Lidice byly použity jako odstraňující případ, ale pro Čechy. V českých novinách to nafouknou, ale Němce naopak nechám žít v klidu s pocitem, že se nic neděje, dodává Gerhard Köpernik.

❗ Pověsti německých oby-

vatel Kamenné dodnes škodí, že byla prohlášena Vesnicí SS.

To mi prozradily tamní rodačky na srazu bývalých sousedů. Začala jsem to prověřovat. Strávila jsem tři týdny ve Spolkovém archívu a hledala jenom zprávy o SS vsích. Prošla jsem sedmdesát svazků týkajících se Heinricha Himmlera, velmi zajímavé, ale o Bergersdorfu nic. Černé na bílé to mám z titulky *Mährischer Grenzboten* z března 1943 a ze Státního archivu v Praze. Tam jsem objevila, že mezi listopadem 1944 a únorem 1945 jakýsi úředník z Hlavního úřadu pro rasu a osídlení SS z Berlína navštívil Jihlavu a Bergersdorf.

Co bylo pozoruhodné, ale co už se do knížky nevešlo a co možná zmíním v doslovu: tomuhle úředníkovi připadali němečtí obyvatelé Jihlavy „rasově příliš promíšení“. Měli na něj příliš mnoho české krve. Takže je otázka, co by se s jihlavskými Němci stalo po konci války.

❗ Máte v Kamenné přátele?

HERMA KENNELOVÁ se narodila v roce 1944 u Pirmasensu. Dětství a mládí strávila v Porýní-Falci. Pracovala v aparátu Evropského společenství v Bruselu. Je autorkou knih pro děti, ilustrátorkou. Pro dospělou napsala romány *Alleingang* (z NDR), *Es gibt Dinge, die muß man einfach tun – Der Widerstand des jungen Radu Filipescu* (příběh z odboje proti Ceaușescovu režimu), *Die Welt im Frühling verlassen* (příběh Boženy Škrabálkové, mladé Češky zapojené v odboji). **Ve svém dokumentárním románu Bergersdorf** popsala v roce 2003 až loni medializovanou hromadnou vraždu na louce Budínka u vsi Kamenná (německy Bergersdorf) na Jihlavsku. 19. května 1945 tu skupina opilých Čechů, údajných partyzánů, probodala rýči a krumpáči tucet německých starousedlíků, těla naházela do hrobu, který si oběti musely samy vykopat. V českém překladu Vladimíra Piláta kniha právě vychází v nakladatelství Paseka. Do rozhovoru se zapojil také manžel paní Kennelové Gerhard Köpernik, jehož rodina pochází přímo z Kamenné.

BÍLÁ MÍSTA

Dokumentární román Hermý Kennelové *Bergersdorf* je určitě spíš dokumentem než beletrií. Čtenáře nestrhne; autorka se místo na vykreslení postav soustředila na popis vesnických událostí jaksi *svrchu*. Hrdinové zůstávají do poslední chvíle cizí, i když se jedná o konkrétní lidi a i když je tou poslední chvílí vražda. Kniha přesto stojí za pozornost – a ne (jen) proto, že vynesla na světlo hanebný případ Budínka. Kennelová totiž nenapsala ani knihu o nacismu, ani o poválečných násilnostech, ani o odsunu, ale příběh jedné z tisíce německy mluvících vesnic v Československu.

Němci žili na Jihlavsku nejméně od chvíle, kdy tu byly ve třináctém století otevřeny stříbrné doly. Německý jazykový ostrov se ve slovanském prostředí udržel, v Kamenné (německy Bergersdorfu) žili před první světovou válkou tři Češi, při sčítání lidu v roce 1930 dvaadvadesát. Mimochodem jazykovou příslušnost neumíme rozlišit do patnáctého století, národnostní kartu vytáhli až obrozenci, z nichž ovšem mnozí psali a vyučovali německy, stejně jako mnozí zdejší (čeští? – českoněmečtí? – čeští němečtí?) Židé. Jsme doma v zemi, nebo v jazyku?

O tom, že se u nás Němci zčistajasna nezjevili až v roce 1938, nemá dnes mnoho Čechů ani potuchy. *Naši Němci* přitom naprosto přirozeně formova-

li české kulturní dědictví – od architektury, obchodu a průmyslu po chuť becherovky. Román *Bergersdorf* ukazuje především na tahle bílá místa v naší vlastní historii, odkud byli Němci vygumováni.

Chuť, anebo spíš nutnost zabývat se vlastní historií je v současnosti cítit ze všech států střední Evropy, vědeckou a institucionální úroveň nevyjímaje. Vznikají tematická muzea, třeba v severních Čechách. Pokládám za zásadní pro naše sebevědomí a sebeuvědomění, že právě v muzeu v Ústí nechtějí udělat z válečných a poválečných konfliktů a násilností těžiště společného soužití, ale že je pojmu jako jeden oddíl expozice, která začíná osidlováním. Řetěžením vín lze jistě dojít od poválečných masakrů přes okupaci, Lidice a Terezín k meziválečné čechizaci historicky německých sídel a sestupně dále snad až ke středověku, ovšem také se lze podívat na celek, připomenout si minulé šance i tragédie, doplnit bílá místa, a tak obohatit sami sebe.

TEREZA ŠIMŮNKOVÁ

Ivýchěr-knihy!

Dana Nývltová: *Femme fatale české avantgardy*

S Marií Majerovou můžete mít spojenou třeba vzpomínku Františka Kautmana na Li-blickou konferenci o Franzi Kafkovi v roce 1963: (Konference) *byla zahájena staříčkou představitelkou socialistického realismu v české literatuře Marií Majerovou, která v plynulém a efektním projevu vzpomínala na to, jak ji okouzluje černovlasý mladík jasnozřivého pohledu, s nímž se setkala v salonu Mileny Jesenské, tehdy podruhé provdané za architekta Jaromíra Krejčara. Bohužel tehdy už byl Kafka čtyři léta mrtve a kdysi velmi atraktivní žena Marie Majerová si ho zřejmě spletla s jiným pohledným mladíkem.* Je to vtipná vzpomínka. Ale i tady si lze všimnout narážky na vzhled Majerové. Dana Nývltová si ve své literárněhistorické studii s genderovým úhlem pohledu všimá mimo jiné právě toho, jak byli mužští literární kritici vždycky fascinováni jejím zevnějškem. Dokonce od něj nedokázali odhlédnout ani při reflexi jejího literárního díla. Nývltová také podotýká, jak se sama Majerová stala bojovnicí za ženskou perspektivu, feministkou, byť feminismus verbálně odmítala, a jako pojmu se ho dokonce bála. A v neposlední řadě nabourává obraz Majerové jako omezené, staříčké představitelky socialistického realismu v české literatuře tím, že vyzdvihuje její meziválečné mladistvé avantgardní období.

(Akropolis)

Ina netul

Do pražského Domu čtení se koncem května na pravidelnou měsíční pitvu duší sjeli umělci ze severu Čech a spolu s návštěvníky večera z cyklu *Duše měst, míst a regionů* zkoumali povahu sudetské krajiny. Přítomna byla i **Jana Hanušová**, její krátkou reportáž naleznete na www.novinky.cz/kultura/salon

Ifejeton!

Vím, co nikdo neví

MIROSLAV PETŘÍČEK

Psychologie, která studuje člověka, jako by byl příslušníkem neznámého primitivního kmene z pralesa, dávno objevila cosi, co označila jako *demonstrativní chování*, tedy takové vystupování na veřejnosti, jímž se ten, kdo se cítí neprávem odstrčen, snaží nějak získat pozornost svého okolí, například hlasitým křikem anebo (jak je tomu u lidoopů) provokativním vystrkováním zadnice. Jeho základem je předstírání: nemám-li, co by mne společensky pozná-

šelo, tvářím se, jako bych měl takových ceněných statků nadbytek. Kdysi se takto lidé trumfovali okázalými znaky bohatství, jako jsou třeba exkluzivní poznávací značky na autech, avšak pak přišel informační věk a to, co člověka vynáší vzhůru dnes, jsou informace.

Věda chápe informaci jako míru nepravděpodobnosti, což je sice důležitý aspekt, avšak v praktickém ohledu s ním vystačit nelze. Informace je totiž právě tak i to, co ví jen málo lidí, nejlépe nikdo s výjimkou toho, kdo takovou informaci podává.

Nad knihou Radky Denemarkové *Kobold* Lépe jsme to neuměli

Radka Denemarková v síti

ZBYNĚK VLASÁK

Píšu, že má román *Kobold* (Host 2011) dvě části. A že ta tlustší je o návratu zestárlé Judity zpět do Prahy, ke Kamennému mostu. Že je o rozpomínání na dětství v říčním korytě historie, o tom, co všechno voda odnese a oheň spálí. Že kniha má dvě obálky a na obou je nábřeží. Že Radka Denemarková navazuje na své *Peníze od Hitlera* a že působivě provazuje osobní dějiny s velkými, aniž by druhé teatrálně převzaly ústřední roli, jak se v české umělecké reflexi minulosti začasté děje.

Píšu a nemám daleko k té netrpělivé a mladistvě flexibilní realitní agentce, která Juditu provází po vlhkých prvorepublikových bytech u Vltavy. Někdo tu recenzí ale napsat musí.

Zpod hladiny textu mi na pomoc vyplovou kontrast silného a slabého. Otec Judity Kobold a její matka Hella. Muž-únosce a žena-oběť. Silní v čele s Koboldem by bez slabých nepřežili. Potřebují se odragovat, potřebují soutěžit a hlavně vyhrávat, potřebují ponižovat, manipulovat, ubližovat, potřebují konat, budovat. Jejich svět je přehledný, jasný, bez sebereflexe. Minulost začerstva vymazávají. Kobold je svého druhu totalita.

A Hella? Dcera z německé židovské rodiny? *Jako každý dobrý člověk je slabá*, píše Denemarková. Zeslíit nechce. Siláka Kobolda miluje i nenávidí, je na něm závislá, není schopná ani malé vzpoury, jen toho, že si

svou minulost nenechá vzít a potajmu si ji pěstuje. *Ustupuje, ustupuje a nakonec už jen dýchá*, dodává spisovatelka. Je to od Denemarkové zároveň obhajoba i obžaloba slabosti, co přešlapuje tváří v tvář síle.

Jako každá dobrá literatura v sobě román *Kobold* nese konflikt. A k tomu něco, co narušuje soulad tohoto konfliktu.

V poslední době jsem slyšel dvě výtky proti tomu, jak Denemarková píše. Jedna poukazovala na jakési moderní české národní sebehrskáčství, druhá na sklon k patosu. První je často vyslovováno z kruhů, které chtějí poněkud nezdravě nechat minulost jen minulostí. Třeba i z pragmatického důvodu, proto, že nemají za rozumné narušit balanc, který na pod nohy zadupané historii jen tak tak držíme. Možná je ale lepší na chvíli ztratit rovnováhu a následně si stoupnout trochu stabilněji. A Denemarková se, zdá se, právě o tohle snaží.

To druhé je pak otázka individuálního vkusu. V *Koboldovi* se mi ale zdá, že patos řeky příběhu spíše pročištuje, než kalí.

Byť se literární kritika v konfrontaci s tak hutným románem, jako je *Kobold*, stává nutně sporným řemeslem, pokračuju v ohledávání textu.

Píšu o slepém úhlu v očích sousedů a jejich sousedů a jejich sousedů, kteří vidí jen šťastnou rodinku – šťihlou paní Hellu a Kobolda jako tatínka, co dětem z okolí píská fotbalový zápas. Pláč, rány a hlad přes zeď ignorují. Ostatně román sám je věno-

ván dívce, která za války nesmí k řece, a když se u ní objeví, někdo ji udá, přijede si pro ni gestapo, popraví ji. Když dívka odvázejí, u řeky se lidé opalují a v ní koupou.

Na břeh obětí málokdo přelape dobrovolně. A přesto, že se kniha dotýká hlavně české historie, tohle podle autorky platí mezinárodně.

Píšu taky o Juditě, jež vyrostla mezi silou a slabostí a na níž po emigraci čeká jen další, silný Kobold, dokonce ho sama vyhlíží. *Před rodinou nelze utéct, celý život se na svět díváte jejich očima*, tvrdí Denemarková. Dokáže se Judita této osnově svého života vzepřít, když její bratři ani nevlastní sestra neuspějí? Pomůže jí, že zpřetrhala veškeré vazby s malou, zapouzdřenou provincií uprostřed Evropy, jejíž klima ji tak svazovalo a která byla její rodinou v širším slova smyslu? Nebude muset nakonec udělat něco proti duchu *hellowské* dobroty?

Píšu i o tom, že už máme jinou dobu, ty minulé, slovy spisovatelky, zpřerážely svými jezy, komorami a přehradami naší řece páteř. Ani do té nové by se ale plachá, dobrá Hella nehodila. Je to doba, kdy si lidé chtějí urvat co nejvíc pro sebe, doba vykořeněných realitních agentek, které doma večer ani nerozsvěcí, protože není proč. A právě v této době, jedenadvacet let po převratu, se Judita vrací ke Kamennému mostu a už vyrovnává se snaží odpustit minulosti, v níž vyrostla. Koboldovi a možná ještě trochu víc z všech okolností a režimů pasivní Helle. Jak

píše Denemarková, *lépe to neuměli*.

Tady už se zase ocitáme mimo samotný příběh. Chceme odhodlaně čelit přítomnosti, neřešit, co že je pod těma našima nohama, ale nejde to. A lepší to nejspíš nebude, dokud minulosti neporozumíme a nepříznáme si, podobně jako Judita, že jsme to (my i oni) lépe neuměli. To je pro mě hlavní téma tohoto románu. I když, jak plyne z předchozího, jedno z mnoha jeho témat.

Spisovatelka pohání svými slovy a větami, užíváním vodních metafor nebo třeba názory na provinčnost malých národů text *Kobolda* a přeneseně i této recenze. Já jen načrtnu řecu umělé koryto. O tom, jak mohutná ta řeka je, svědčí, že jsem ještě několik dní po dočtení psal všechny věty (ať šlo o formulář nebo text do novin) denemarkovsky úsečně – je tím částečně postižen i tento text. Právě forma umožňuje spisovatelce popisovat skutečnost z mnoha směrů na malé ploše a pokoušet se tak, jejími slovy, o jakýsi *antropologický výzkum*.

Zbývá tedy ještě zaplašit jednu vracející se otázku, která se toho týká. Není moc *koboldovské* rukopis Denemarkové takhle recenzentsky interpretovat, ohýbat a filtrovat? Zbude tak z něho něco? Nevím, snad ano, každopádně je příliš *hellowské* nechat ho jen tak být.

Ukázku z románu jste si mohli přečíst v Salonu z 21. dubna 2011.

riózní noviny jsou v tomto ohledu mnohem zdrženlivější – možná proto, že jejich psychika není vystavena takovému tlaku na všeobecný respekt jako psychika lidská, věrohodnost informací většinou ověřují. Avšak bezmocné jsou ve chvíli, kdy musí informovat o tom, s jakou novou informací se vytačila ta či ona osoba, vyvyšší se díky své blízkosti k nezpochybnitelnému zdroji důležitých zpráv, například poslankyně parlamentu, ředitel tiskového odboru prezidentské kanceláře a podobně. Jejich výroky nelze nezaznamenat, protože události je už to, že otevřou na veřejnosti ústa.

Ani tyto privilegovaní informátoři to však nemají tak jednoduché, i oni musí stále akumulovat

svůj symbolický kapitál, aby se nestalo, že až přistě promluví, televize a noviny u toho nebudou. Svou zasvěcenost musí tedy stavět na odív tak, aby s každým jejich vystoupením rostlo očekávání, s čím přijdou přistě. A zde opět platí: čím pitomější, tím lepší. Kdyby ale v tomto předvádění vědoucnosti pokračovali stále stejným směrem, začali by vzbuzovat podezření, protože i nepravděpodobnost má své meze a i ona může zahynout na inflaci. Odtud geniální tah: obviní média, že jsou schopna stvořit senzaci z každé nicotnosti. A na tiskovce to všem oznámí.

Není to úplně špatná strategie, ale má jednu vadu: privilegovaný informátor tím, nevěda o tom, devalvuje hodnotu vlastního zboží.

A až bude informovat o tom, že média udělala z průměrného loupežníka arciteroristu, aby měla o čem psát, mohlo by někoho napadnout, že stejně tak se to má i s touto překvapivou informátorskou informací. Je nepravděpodobná ne proto, že to je informace, ale protože to je naprostá ptákovina.

Patrik Linhart a čáry máry bublifuk

Spící Hrůza

„Česká literární kritika si s Linhartem poněkud neví rady, neboť autor se vzpírá běžnému zaškutkování,“ píše o jednom z našich nejzvláštějších tvůrců kritik Jan Nejedlý na Portálu české literatury. Taký si s Patrikem Linhartem poněkud neví rady, ne že by mi vadila nezaškutkovatelnost, spíš prostě nevím, jestli se mi jeho psaní líbí. On sám před sedmi lety v rozhovoru pro Salon své tehdejší „měsíční povídky“ (tesané ze stejné měsíční horniny jako ty právě vydávané) charakterizoval asi úplně nejpřesněji: „Některé jsou veselé, jiné komické, absurdní, ironické, debilní, vyloženě slabé, některé se líbí jenom mně a jiné třeba nikomu.“ Z jeho nové knížky vybírám dvě povídky, které se mi líbí, protože v nich lze vedle všudypřítomné a vzývané nesmyslnosti číst i temnější vrstvu, neúprosně smysluplnou.

ŠTĚPÁN KUČERA

Opojení: Útěcha z moci

„Není co ztratit, pokud věci nevystoupí ze svých forem a nepohltnú nás.“ (Odvážní bobříci, 1981)

„Kurva, to je krása,“ zamumlal Lenhart obdivně. Poprvé spatřil opárenské údolí. Celé údolí mělo takové zvláštní čáry máry bublifuk. Krají vévodí zřícenina hradu. Vyškral se na hradní ohoz. Donjon se dávno zřítíl a brána zmizela, ale zdívo bylo pevné. Jedinou vadou na kráse byla střecha. Jako útulek před deštěm sloužila vandrákům jeskyně v hradním podzemí. V nejtemnějším koutě nechybělo obilgátiní hovno. Nechal zde igelitovou tašku a vrátil se na nádvoří. Slunce zapadlo a paprsky popichovaly poutníka k nejměřejšímu činu jeho života. Rozkročil se na hradním ohozu a s očima plnými slunce zařval přes celé údolí:

„Jsem Nehet I., vládce této země!“

První noc zastihla Nehta I. u velkého ohniště, které se stalo jeho žezlem, korunou i trůnem. To, že chybí střecha, považoval za nicotnou vadu na kráse své usedlosti. První rosa rozechvěla hlásné trouby a bubny. K tomu se přidal hluk zbraní a král se probudil. Z kuchyně vonělo ovčí maso. Nebyl důvod, proč by se Nehet I. necítil spokojeně. Hrad a obzor až k nejbzdálenějším stromům, k nimž oko strážného dohlédlo, patřily jemu. Ale něco mu chybělo. Vladaři už jsou takoví a Nehet I. nebyl jiný. Poručil sedlat koně a po pěšině sjel k malému nádraží.

Motorový vlak zastavil s pětiminutovým zpožděním. Nehtova koně se podařilo vtlačit na zadní plošinu a král mohl ze sedla sledovat krajinu. Trochu se musel přikrčit, aby nebouchal hlavou o strop. V Chotiměři vyjel přímo na perón, aniž by kohokoli obtěžoval s placením lístku. V salónku motorestu u medvěda obědval a připravil si první projev. Vzápětí triumfálně vjel do budovy obecního úřadu. Úředníci ochotně předali své pravomoci a odevzdali insignie moci nad velemínským katastrem. Obyvatelstvo se toho dne probouzelo z ošklivého snu do lepšího světa. Dříve než se Nehet I. vrátil na svůj hrad, stavil se na slovíčko s předsedou zemědělského družstva, jehož pozemky sousedily s nejzazším obzorem Nehtova království. Předseda souhlasil s připojením všech polí, budov, jakož i zvířat a vesničanů k Nehtovu panství.

V následujících dnech připojil šest vesnic a dvě městečka. K jeho zemi patřily také dva kláštery se dvěma mnichy, kteří přísahali věrnost koruně. Pouze do nížin se zatím neodvážil. Na ty se musí jinak, ne jako do krámu pro chleba. Zatímco přemítal o rozmanitých způsobech připojení nových území, snesla se na černém, zlatě puntikovaném padáku noc.

Unavený Nehet I. odložil zlé myšlenky a na chvíli si lehl. Ze spánku jej vytrhly povely vydávané při vyvěšování panovnícké standardy. Hvězdy svítily, když nechal osedlat koně. Tentokrát žádný vlak, klusem hnál koně k silnici E50. Cestou sbíral insignie moci nad městy a vesnicemi. Za noc napočítal sedmdesát šest vesnic a šedesát dva měst, z toho devět okresních. Uvažoval, zda někdo z úředníků nezapomněl splnit povinnost. Ne-

Gerhard Richter: *Strýček Rudi* (1965), olej na plátně, k vidění na výstavě *Já, bezesporu v Galerii Rudolfinum do 14. srpna 2011. Malíř se ptá po minulosti zasažené identitě německého národa. Jeho strýček je v uniformě wermachtu, na dovolené a šťastný. Konce války se nedožil. Obraz je dnes součástí Lidické sbírky.*

snášel státý ve státě, ten nevyhnutelný mor všech velkých říší. Nad rámem už byl přesvědčen, že něco takového by si nikdo nedovolil. Té noci se uskutečnil Nehtův velký plán. Stal se vládcem světa a mohl s klidným svědomím ponocovat u ohniště ve sklepení opárenského hradu.

Asi za měsíc vyrazil Nehet I. na inspekční cestu. V jednom bezvýznamném městě, které kdysi sebral u cesty, vešel do konumu, aby si vzal něco k jídlu. Zarazil ho starší muž. „Všechno je vaše, pane, ale prosíme vás, nechte nám to!“ Oblklopila ho početná kupcova rodina a plačky jej prosila, aby jim nechal jejich zboží. Nehet I. odešel z obchodu a ne vzal si nic. Totéž

se opakovalo v několika dalších obchodech. Nehet I. začal vážně uvažovat o tom, že zaplatí, ale v bance jej osobně prosil ředitel, aby jim nechal těch pár šestáků, když je teď pánem světa. V hospodě mu došla trpělivost.

„Já tomu nerozumím,“ vykládal hostinskému, „jako bych najednou ztratil odvahu. Zdá se mi, že stojím stranou toho všeho.“

„Když teď máš všechno, tak stojíš stranou,“ opakoval hostinský Sinhart.

Nehet I. se na něj nenávisně podíval. Sinhart se polekal a řekl: „Pokud chcete skutečně poradit, jed za mým bratrem do Mackova. Má taky hospodu –“

„Cože?“ zavrčel Nehet I.

„Odpust, chtěl jsem říct, že se taky stará o tvou hospodu, a navíc mu to děsně pálí. Lidé říkají, že vidí to, co ostatním uniká.“

Existence mystika z hor Nehta I. nepotěšila. Zklamane odjel do Opárna. V noci se na hradě rozsvítily četné ohně a lidé chlastali a žrali a vůbec se veese bavili, Nehet I. však seděl v nejhlubším koutě sklepení a obíral se černými myšlenkami o nedotknutelnosti vlastnictví. Proč je Nehet I.? Náhle jím projela síla k činu. Vyšvihl se do sedla a jel do města, kde kdysi bydlel. Cválal rychle a nevíšal si protijedoucích aut. V hlavě se mu všechno pomotalo. V uličkách starého města ho kůň shodil. Ke svému domu došel pěšky. V jeho bytě se svítilo. Ani ho nepřekvapilo, když vstoupil do pokoje a spatřil Lenhartu, jak si klidně přepíná z kanálu na kanál.

Doktor z Arnhemu

Jmenuji se Adolf Hitler a jsem lékařem v nemocnici Kurta Poklopa. – Řeknete si nejspíš... vím co. Ale není to tak, s tím Adolfem Hitlerem nemám nic společného. Jsem o pět let mladší než on. Řekl jsem, že pracuji v nemocnici, ale vlastně to už není pravda, neboť jsem psancem.

Měl jsem mít noční a před tím mě čekal seminář s mladými mediky ve festsále. Celkem příjemná zábava, ale víte – to moje nešťastné jméno – kvůli němu jsou po celém objektu vojáci – jako by neměli dost práce v Porýní! – a nic na starosti než moji ochranu nemají – Vůdce věří, že ta shoda jmen něco znamená – to je celý on a ten Haushoffer! Abych byl stručný, můj kolega Klimm pokazil u jednoho vesničana apendicitidu a jeho příbuzní v počtu devatenácti tatarů, tří žen a šesti dětí se přihrnuli k vrátnici. Vojáci zpanikařili, vrátný byl zlitý a zdekoval se, a tak to zbylo na mě. Aspoň využiji svého jména, říkal jsem si, a vzhledu – jsem mu také trochu podobný. Vyběhl jsem před vrátnici a několika dovednými gesty a obraty jsem prchlíve vesničany uklidnil a ještě si vysloužil jejich potlesk. Klobouk dolů – měl jsem být hercem. Zpocený úspěchem jsem šel na hodinu s mladými mediky. Na úvod semináře jsem k nim držel krátký proslov o politické situaci – mluvil jsem o stvoření světa, socialismu, cítil jsem zkrátka, že by někdo odpovědný a nezaujatý měl s těmi dětmi promluvit. Chvillemi jsem slyšel, jak ze mě mluví Hitler, abych se toho zbavil, mluvil jsem stále více proti němu – nakonec to vypadalo, že na místě, kde by on řekl „bílý“, jsem řekl „černý“. Někdo mě musel slyšet, protože náhle vtrhli do sálu vojáci a vykřikovali:

„To je on, ten zrádce! Za Hitlera se jenom vydává! Špion! Smrdí jako šprot!“

„Pánové,“ ohradil jsem se, „já jsem se za toho vašeho Hitlera nikdy nevydával, já opravdu jsem Hitler – vždyť to každý ví!“

„Tak našeho Hitlera?!“ zařval jejich velitel a dodal mírněji: „Hajzle!“

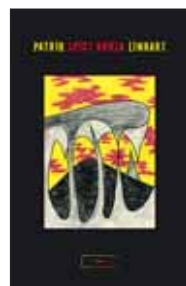
To bylo na mě moc – po takové parádě taková rána. Prorazil jsem skulinou mezi vojáky a už jsem utíkal po točitém schodišti do suterénu. Za chvíli byla celá arhemská posádka na nohách. Když s plamenomety prohledávali sklepení, svítilo mi, že se to hned tak brzy nevysvětlí a je na čase, abych opustil prostor nemocnice.

Jak jsem se odtamtud dostal, nevím – přísahal bych, že to bylo ve snu. Honička mě vzrušovala, pravda, ale strach rostl. Pamatuji na svůj odvážný a důmyslný útek hlavní aulou, nakolik neotřelý a jedinečný – neopovažuji se odhadnout. Vzpamatoval jsem se až na chladném vzduchu – jakmile jsem proběhl vstupním portálem, skočil jsem do jakési jámy, která se táhla podél cesty – rostlo tam strašně kopřiv a ostružin. Čtěl jsem běžet dál, u cesty stála baba a volala na svého psa: „Tak poď už, Billy.“ Viděl jsem mezi kopřivami Billovu prasečí mordu.

Něco ohavného – jaké ten pes musel být hovado, a ti vojáci stáli u brány a se zájmem se na tu babu dívali (jako by to byla krasavice!). A dokonce se nabídl, že jí pomůžu (jako by neměli nic lepšího na práci!). Jenže ten pes značil močí patník povalený v takové jámě – pár metrů ode mě. Myslel jsem, že to nevydržím – chtěl jsem vylézt a říci: Tady jsem, odvedte si toho čokla! Neřekl jsem to, protože v tom okamžiku čokl konečně poslechl. Vojáci odešli a já mohl konečně na cestu – a běžet do města. Ve vysoké trávě se mi vybavilo slovo *kosa*. Nepříjemná vzpomínka – jako kluk jsem byl na jedné louce v Tyrolích a v ruce jsem držel kosu. Tekla krev.

Klopýtal jsem Arnhemem pouze v bílé košili a kalhotách – košile stáží u špinavé a roztrhané a kalhoty zadělané od ostružin – v celém okrese není tolik ostružin jako v té jámě – takhle poznali toho Lederera, který loni utekl z oddělení intenzivní péče. Musel jsem všechno sundat – ještě že jsem měl aspoň dlouhé trenky. Tvářil jsem se jako atlet a zvolna jsem utíkal městem. A koho jsem nepoznal v trafikantce, která právě roztahovala rolety – babu se psem. V rychlosti jsem jí vylíčil svou situaci a náležitě opeřil zážitek v ostružině.

Byla to přece jenom milá ženská a mladá a ten pes samozřejmě neměl prasečí mordu, protože to byl jezevčík a jmenoval se Billy Doncaster. Strach má někdy buličí oči. Protože neměla peníze, věnovala mi pozlacenou sponku – ať ji prodám ve vetešnictví a koupím si něco na sebe. Přidala dobrou radu, ať jdu na Rujanu, že tam má bratrance a ten má od všeho klíče. Řekl jsem si, proč ne, pod svícem bývá tma. Jenže ve vetešnictví jsem za sponu dostal jenom kalhoty, a to ještě takové hnusné. Tak mě ranní chodci v Arnhemu mohli potkat, jak si to sypu po Olaf Ludwig Straße v červených kalhotách a bílých sandálech ke svému domovu, abych se konečně převlékl a uklidnil po tom hrozném zážitku. Teď je osm hodin a moje dcera se za chvíli vrátí ze školy.

Patrik Linhart: *Spící Hrůza* Dybbuk 2011

PATRIK LINHART (1973) vystudoval ekonomii, živil se jako novinář nebo učitel. Pořádá nejruznější performance, provokuje, mystifikuje a píše. Vydal několik knih, například sbírky próz *Městské povídky / Opárno* (Votobia 2003) a *Běsové budou pokřikovat* (H-aluze 2010).

Ivyběr-knihy

Uwe Timm: Na příkladu mého bratra

Na rozdíl od Niklase Franka (loni vyšly v češtině jeho nemilosrdné vyrovnání s otcem-válečným zločincem popraveným v Norimberku a podobná kniha o matce) pochází jeho vrstevník Timm (1940) z obyčejné hamburské rodiny. Přesto jsou metoda i účinek podobné, protože Timmův bratr padl na východní frontě jako příslušník SS divize Totenkopf a otec sloužil u Luftwaffe. Nacismus byl podle Timma důsledkem pruských ctností, poslušnosti a statečnosti založené na násilí. Proto podle něj Němci selhali, nezvzpěchli se, i když věděli. Nechtěli vidět, dívali se stranou, a umožňovali tak existenci tváření na smrt. A Timm uvádí nepřijemnou pravdu – výjimky, které odmítly účastnit se poprav, to nestálo víc než propuštění ze služby v armádě. Nebylo nutné poslechnout každý rozkaz.

Přeložil Vlastimil Dominik. (Doplňk)

Chitra Banerjee Divakaruni: Vlákyně koření

Kurkuma, pískavice, nimba, černý kmín... Přestože koření ovlivňovalo dokonce i světové dějiny, ve střední Evropě jsme v jeho znalostech a používání oproti jiným regionům světa nepoučení. Až v poslední době díky renesanci kulinařství objevujeme jiné chutě. Román americké autorky indického původu (narozena 1956) je oslavou koření. V první rovině příběhu, v pohádkově mytologické, je dívka s věštečským nadáním vyučena na tajemném ostrově na vlákyni a zároveň služebnici koření, v realistické rovině je majitelkou obchodu s kořením v San Francisku, kde pomáhá „novým“ Američanům s jejich složitými životními situacemi. *Magie je ústředním bodem našich životů, doutnající oheň. Jen kdybychom si toho povšimli.* Ale stejně se pak nakonec ukáže, že tím nejlepším kořením je láska. Přeložila Libuše Hornová. (Jota)

Albert Kaufmann: Itinerář

Automatický text na ruční pohon

Jedna z prvních reflexí našeho sametového listopadu 1989 a měsíců následujících. Albert Kaufmann (původním jménem Vítězslav Čížek, ročník 1952), jeden z nemnoha českých spisovatelů, kteří dobrovolně přestali psát, protože už řekli vše, co chtěli, si v několika zápiscích od března do září devadesátého roku čistil hlavu i duši od nánosů nadšení, očekávání, zážitků a prožření. Dnes, více než po dvaceti dlouhých letech, je to stále syrové, bolestné, cynické, hořké a krásné čtení. *Minulost je vždycky trapná, proto ji přenecháváme historikům. Rozejít se s minulostí je maximální frajeřina, protože minulost pak funguje samostatně nezávisle na nás, rozvedených subjektech, kteří ztratili pohodlné zázemí.* (Dybbuk)

